

Waldemar Czternasty, Paweł Mikołajczak

RODZAJE I ZAKRES INNOWACYJNYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ NIEWIELKICH FIRM W WIELKOPOLSCE

TYPES AND A RANGE OF INNOVATIVE VENTURES OF SMALL ENTERPRISES IN GREAT POLAND

Katedra Bankowości, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
al. Niepodległości 10, 61-875 Poznań, e-mail: pawel.mikolajczak@ue.poznan.pl

Summary. The study makes an attempt to present the role of the European structural funds in stimulating the competitiveness of small and medium enterprises in Poland. The economic subjects which have made investments co-funded from the European means constitute a major topic of its consideration. The study assumes that what significantly determines the competitive behavior of small economic units is actions of an innovative nature. Thus, the study thoroughly investigates the types and range of innovative ventures undertaken by the tested group of companies from the region of Great Poland. The study pays special attention to the problems concerning the initiation and expansion of cooperation of the tested companies with the analytical and developmental units, which are generators of the innovation. The study also tries to determine the influence of a type of implemented innovation on the improvement of competitiveness of Polish small economic subjects on a local, regional, national and international market.

Słowa kluczowe: fundusze europejskie, innowacje, konkurencyjność, małe i średnie przedsiębiorstwo (MŚP).

Key words: company, competitiveness, European funds, innovations, SME.

WSTĘP

Problemy współfinansowania małych i średnich przedsiębiorstw ze środków Unii Europejskiej, ich wpływ na konkurencyjność i innowacyjność sektora MŚP nabierają szczególnego znaczenia w kontekście procesów pogłębiającej się integracji z UE. Korzystanie przez niewielkie podmioty ekonomiczne z funduszy strukturalnych nie może wprawdzie być jedynym czynnikiem poprawy ich sytuacji ekonomicznej, ale pełniejsza ich absorpcja może się okazać ważnym czynnikiem rozwoju małych i średnich firm oraz akceleratorem wdrażania przez nie innowacji. Zidentyfikowanie tych ostatnich może pozwolić wskazać obszary aktywności ekonomicznej, w których małe firmy są w stanie konkurować na rynku polskim i europejskim. Istnieje bowiem złożony mechanizm współzależności determinujących rozwój małych i średnich przedsiębiorstw, z których najistotniejsze są działania o charakterze innowacyjnym. Można przypuszczać, że w najbliższym czasie jeszcze bardziej się pogłębi ta złożoność. Duże znaczenie ma rosnąca konkurencja na rynku niewielkich podmiotów, będąca między innymi efektem procesów globalizacji, i wynikająca stąd rola innowacji w generowaniu przewagi konkurencyjnej. Wiąże się to także z polityką Unii Europejskiej wobec sektora małych firm, której przejawem są fundusze strukturalne finansujące szeroko rozumiane inwestycje w wysoko zaawansowane technologie oraz promujące współpracę z in-

stytucjami badawczo-rozwojowymi. Przedstawione wyżej stwierdzenia rodzą wiele problemów badawczych. W artykule należy je odnieść przede wszystkim do identyfikacji rodzajów działań innowacyjnych, realizowanych przez przedsiębiorstwa sektora MŚP, w celu poprawy konkurencyjności oraz rzeczywistego zakresu ich stosowania w kontekście wykorzystania środków unijnych.

Analizę empiryczną oparto na wynikach badania ankietowego, obejmującego 110 firm należących do sektora MŚP funkcjonujących w województwie wielkopolskim. Materiał empiryczny obejmuje 242 przedsiębiorstwa, a więc wszystkie podmioty z terenu województwa wielkopolskiego, które otrzymały dofinansowanie ze wspomnianego funduszu w latach 2004–2006. Otrzymano 174 ankiety, w tym 146 kompletnych ankiet, nadających się do dalszej obróbki statystycznej. W trakcie weryfikacji zebranego materiału badawczego odrzucono 36 ankiet z powodu poważnych błędów logicznych, które dyskwalifikowały je pod względem merytorycznym. Okres badawczy objął lata 2000–2007, a więc okres, w którym niewielkie jednostki gospodarcze w Polsce miały możliwość korzystania z funduszy przedakcesyjnych (2000–2004) oraz strukturalnych w latach 2004–2006. Badanie przeprowadzono w 52 podmiotach małych i 58 średnich.

ROLA INNOWACJI W GENEROWANIU PRZEWAGI KONKURENCYJNEJ POLSKICH MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW

Zmiany zachodzące we współczesnych gospodarkach mają duży wpływ na ekonomiczne zachowania niewielkich przedsiębiorstw. Ich sukces jest coraz bardziej uzależniony od innowacyjności. Dotyczy to zarówno podmiotów funkcjonujących w krajach o w pełni ustabilizowanej gospodarce rynkowej, jak i w Polsce. Tymczasem z badań wynika, że pod względem innowacyjności polskie małe i średnie firmy nie mogą konkurować z funkcjonującymi w krajach wysoko uprzemysłowionych. W okresie globalizacji i integracji polskiej gospodarki z Unią Europejską wzrost innowacyjności wydaje się głównym warunkiem poprawy jej konkurencyjności. Innowacyjność polskich przedsiębiorstw i gospodarki jako całości jest jednym z najważniejszych warunków ekonomicznej pozycji Polski w Unii Europejskiej i na świecie. Reformy systemowe nastąpiły w momencie niskiej konkurencyjności polskiej gospodarki, a wyjściem z tej sytuacji było maksymalne zintensyfikowanie i następnie utrzymanie na odpowiednim poziomie procesów innowacyjnych. Niezwykle aktualnym i ważnym zagadnieniem w tej kwestii jest aktywizacja innowacyjna sektora małych i średnich przedsiębiorstw. We współczesnych gospodarkach jest on bowiem ich siłą napędową. Z badań wynika, że poziom innowacyjności niewielkich podmiotów w Polsce jest znacznie niższy niż w dużych firmach (Sokół 2007, s. 141).

Konkurencyjność przedsiębiorstw jest uwarunkowana wieloma czynnikami o charakterze zewnętrznym i wewnętrznym. Do zewnętrznych można zaliczyć np. politykę państwa i innych instytucji ściśle związanych z funkcjonowaniem firm, stan infrastruktury materialnej i intelektualnej, relacje z kontrahentami i konkurentami. Druga grupa czynników obejmuje sposób zarządzania, posiadany kapitał obrotowy, nowoczesne techniki i technologie, jakość wytwarzanych produktów (Gorynia 2002, s. 60–62). Na uwagę zasługuje jednak fakt, że postrzeganie źródeł przewagi konkurencyjnej i sposobów tworzenia innowacji zmieniło się wraz

z postępowaniem technologicznym. Główna rola innowacji w tworzeniu przewagi konkurencyjnej nigdy nie była jednak kwestionowana. Jej znaczenie jako pierwszy podkreślał J.A. Schumpeter, który dostrzegł związek między wpływem, jaki firma wywiera na rynek, a wprowadzanymi przez nią innowacjami. Jego zdaniem, innowacja jest wynikiem prac badawczo-rozwojowych prowadzonych w formie liniowego procesu innowacyjnego (Love i Roper 1999, 43–45).

Obecnie czynniki wpływające na tworzenie innowacji i związaną z nimi przewagę konkurencyjną mają szersze znaczenie. Poza wewnętrznymi pracami badawczo-rozwojowymi obejmują także transfer technologii i sieciowość współpracy biznesowej. Z tego powodu firmy, które działają w szybko zmieniającym się otoczeniu biznesowym, zwłaszcza w sektorze zaawansowanych technologii, muszą stale rozwijać nowe umiejętności i zwracać coraz większą uwagę na zewnętrzne źródła innowacji, aby utrzymać zdolność do konkurencyjności (Love i Roper 1999, 46–50). Wśród czynników warunkujących konkurencyjność podmiotów ekonomicznych niezwykle ważne są zatem innowacje produktowe, procesowe i technologiczne oraz w obszarze organizacyjnym i marketingowym. Decydują one nie tylko o tempie i kierunkach rozwoju gospodarczego, ale w dużym stopniu wyznaczają formy i strukturę międzynarodowej współpracy przedsiębiorstw. Innowacje są więc czynnikiem, który determinuje ich rozwój oraz międzynarodową zdolność do konkurencyjności. Ogromną rolę odgrywa również współpraca firm z jednostkami badawczo-rozwojowymi, która pozwala na transfer innowacyjnych rozwiązań z sektora nauki do biznesu. Przewaga konkurencyjna firm zależy więc od tempa i zakresu kreowania oraz wdrażania innowacji, które są głównym jej źródłem w każdej firmie i instytucji. Dotyczy to zarówno tradycyjnych sektorów, jak i sektorów tzw. nowej gospodarki (Adamkiewicz-Drwiłło 2002, s. 131–143).

Przez wiele lat w Polsce cały ciężar kosztów i ryzyka wprowadzania innowacji ponosiły przedsiębiorstwa, bez możliwości skorzystania przez nie ze wsparcia w postaci dostępu do tańszego kredytu, odliczenia od podatku części poniesionych na działania proinnowacyjne, z ograniczonym dostępem do kapitału finansującego projekty o podwyższonym ryzyku, brakiem systemu poręczeń i gwarancji kredytowych *etc.*, co nie zaktywizowało polskich niewielkich przedsiębiorstw do proinnowacyjnych postaw. Zorientowane były bowiem jednokierunkowo – na obniżanie kosztów i oferowanie produktów i usług o niskiej cenie. Szansą szybszego rozwoju innowacyjności niewielkich podmiotów są fundusze europejskie, współfinansujące inwestycje w nowe technologie (por. rys. 1).

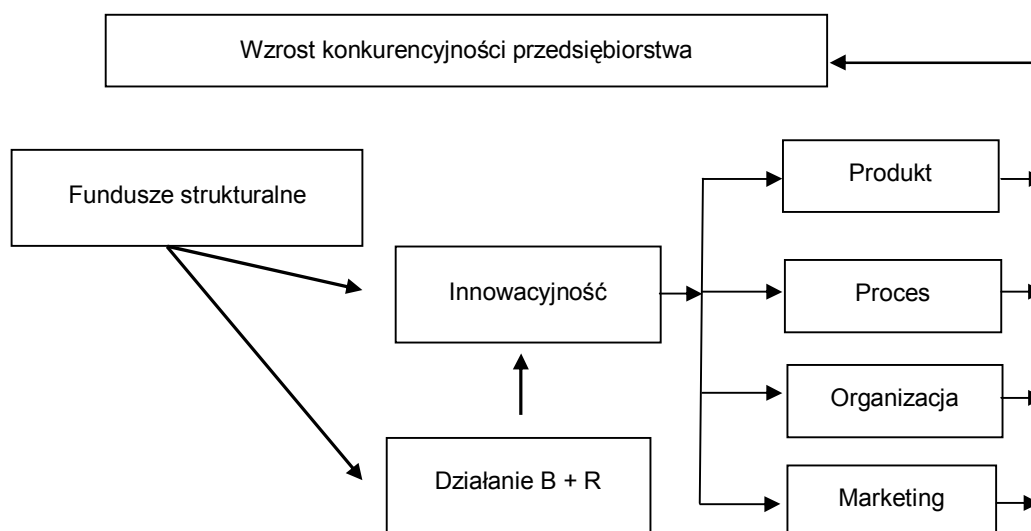
FUNDUSZE STRUKTURALNE UNII EUROPEJSKIEJ JAKO ŹRÓDŁO WSPIERANIA DZIAŁAŃ INNOWACYJNYCH NIEWIELKICH PODMIOTÓW

Polityka Unii Europejskiej wobec małych i średnich przedsiębiorstw umożliwia stosowanie różnorodnych form pomocy dla tego sektora firm w ramach całej Wspólnoty i poszczególnych państw członkowskich. Polityka ta obejmuje między innymi liberalizację handlu, harmonizację prawa gospodarczego, prowadzenie zasad uczciwej konkurencji, uproszczenie systemów podatkowych, wspieranie inwestycji, innowacji i eksportu. W realizacji tych działań Unia Europejska wykorzystuje różnego rodzaju instrumenty, zarówno tradycyjne, jak wymienione ulgi i zwolnienia podatkowe, pomoc finansową, zamówienia publiczne, oraz nowe narzędzia, do których można zaliczyć między innymi rozwój i transfer nowych techno-

logii, doradztwo i szkolenia, tworzenie sieci informacyjnych. Połączenie inicjatyw i pomocy na szczeblu unijnym, krajowym i regionalnym umożliwia realizację tych działań oraz tworzy w miarę spójny system dla małych i średnich firm. Przedsięwzięcia te są finansowane ze środków Unii Europejskiej dostępnych w ramach wieloletnich programów na rzecz przedsiębiorstw i przedsiębiorczości, programów ramowych badań i rozwoju, Europejskiego Funduszu Inwestycyjnego i Europejskiego Funduszu Socjalnego oraz funduszy strukturalnych.

W kontekście pobudzania procesów innowacyjnych MŚP istotną rolę odgrywał Sektorowy Program Operacyjny Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw (SPO WKP), finansowany przez jeden z unijnych funduszy strukturalnych – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego. W programie, realizowanym w latach 2004–2006, założono oddziaływanie na poprawę pozycji konkurencyjnej polskiej gospodarki działającej w warunkach otwartego rynku (Skowronek-Mielczarek 2002, s. 16). W Sektorowym Programie Operacyjnym Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw określono cele, priorytety i działania związane z realizacją polityki przedsiębiorczości i innowacyjności ze szczególnym uwzględnieniem sektora małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP), z wykorzystaniem zasobów sfery naukowo-badawczej oraz korzyści ze stosowania nowoczesnych technologii, w tym informacyjnych i wspierających ochronę środowiska (por. rys. 1). W przyjętej strategii osiągnięcia celu SPO WKP, czyli poprawy pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw na terenie Polski w warunkach Jednolitego Rynku Europejskiego, założono potrzebę stworzenia silnego otoczenia instytucjonalnego wspierania działalności firm oraz przekształcenia istniejącej gospodarki w opartą na innowacyjnych przedsiębiorstwach, utrzymujących silną pozycję konkurencyjną na Jednolitym Rynku Europejskim (Sektorowy Program... 2003). W tym celu przyjęto dwa priorytety, sformułowane następująco:

- rozwój przedsiębiorczości i wzrost innowacyjności przez wzmocnienie instytucji otoczenia biznesu,
- bezpośrednio wsparcie przedsiębiorstw.

Rys. 1. Determinanty przewagi konkurencyjnej firm

Takie zdefiniowanie priorytetów SPO WKP oznaczało, że wsparcie skierowano do dwóch grup odbiorców. Pierwsza to instytucje wspierające rozwój przedsiębiorczości, centra

i ośrodki transferu technologii, parki naukowo-technologiczne i przemysłowe, inkubatory technologiczne, instytucje sfery B + R działające we współpracy z przedsiębiorstwami lub na ich potrzeby oraz instytucje administracji publicznej istotne z punktu widzenia wykorzystania technologii informacyjnych do prowadzenia działalności gospodarczej. Drugą grupą odbiorców pomocy udzielonej w ramach programu były istniejące firmy i nowo powstałe przedsiębiorstwa wykorzystujące zaawansowane technologie i mające znaczny potencjał rynkowy. Wychodząc naprzeciw potrzebom przedsiębiorstw, polegającym na zapewnieniu im kompleksowego wsparcia w sprawnym dostosowaniu się do szybko zmieniających się warunków prowadzenia działalności gospodarczej, utrzymania oraz podnoszenia ich pozycji konkurencyjnej na rynku, za cel główny priorytetu 1 przyjęto ułatwienie funkcjonowania przedsiębiorstw w warunkach Jednolitego Rynku Europejskiego przez wspieranie instytucji otoczenia biznesu dostarczających usługi dla przedsiębiorstw (Program Operacyjny..., 2011). Biorąc pod uwagę stosunkowo krótki okres realizacji SPO WKP – lata 2004–2006 – najpilniejsze potrzeby i uwarunkowania, w jakich działają przedsiębiorstwa, oraz poziom dostępnych środków finansowych, sformułowano następujące cele cząstkowe priorytetu 1:

- pobudzenie przedsiębiorczości i działalności innowacyjnej przez dostęp do wysokiej jakości usług świadczonych przez instytucje otoczenia biznesu;
- ułatwianie możliwości finansowania inwestycji, przygotowanie nowoczesnej infrastruktury dla prowadzenia działalności gospodarczej;
- rozwój przedsiębiorczości przez wzmocnienie powiązań między sektorem B + R i przedsiębiorstwami;
- podwyższenie sprawności wdrażania innowacji, w tym transferu technologii, zwiększenie dostępu i zakresu korzystania z usług publicznych *on-line* (Sektorowy Program... 2003, s. 22).

Drugi priorytet, określony jako bezpośrednie wsparcie przedsiębiorstw, był ukierunkowany na zwiększenie konkurencyjności firm przez wsparcie inwestycji poprawiających ich poziom technologiczny i organizacyjny, a także w zakresie BHP i ochrony środowiska oraz poprawy konkurencyjności przedsiębiorstw dzięki wiedzy i dostarczaniu wysokiej jakości usług doradczych.

WYKORZYSTANIE SPO WKP W DZIAŁANIACH INNOWACYJNYCH WIELKOPOLSKICH MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW

Jednym z podstawowych czynników warunkujących uzyskanie przewagi konkurencyjnej przez przedsiębiorstwo jest, jak już podkreślano, wdrażanie innowacji. Wśród nich wyróżnia się innowacje pierwotne i imitacje. Te pierwsze związane są ze zdolnością przedsiębiorstwa do stworzenia „czegoś nowego”, niespotykanego na rynku zarówno krajowym, jak i międzynarodowym. Przedsiębiorca zatem może być twórcą nowej technologii, produktu, rozwiązania w dziedzinie organizacji firmy czy działań marketingowych. Wykorzystywane przez firmę pionierskie rozwiązania mogą być przez nią opatentowane. Istnieje również możliwość zakupienia patentu, który nie ma jeszcze swego substancjonalnego odzwierciedlenia na skalę kraju czy świata, i na jego podstawie stworzyć nowy wyrób lub technologię. Opisane rozwiązania dają sposobność firmie bycia pionierem określonej innowacji i pozwalają na osią-

gnięcie silnej przewagi konkurencyjnej. Z upływem czasu dominująca pozycja firmy słabnie w wyniku pojawiania się w jego otoczeniu naśladowców. Imitacje to innowacyjne rozwiązania już istniejące na rynku. Przedsiębiorstwo zatem nie jest ich twórcą, ale jedynie ich imitator. Pozwalają one zwiększyć konkurencyjność firmy, jednak jest ona dużo mniej trwała niż w przypadku innowacji pierwotnych. Istotną kwestią związaną z imitacjami jest okres ich funkcjonowania na rynku. Im jest on krótszy, tym mniejsze szanse ma podmiot na osiągnięcie sukcesu rynkowego. W literaturze przedmiotu stopniuje się czas występowania na rynku imitacji: do roku, trzech lat i pięciu lat. Z punktu widzenia osiągnięcia przewagi konkurencyjnej najbardziej skuteczna jest implementacja najmłodszych.

W świetle przedstawionych rozważań empirycznej analizie poddano rodzaje wdrożonej innowacyjności przez wielkopolskie niewielkie podmioty w ramach finansowania inwestycji z funduszy strukturalnych oraz ich występowanie w kraju lub na świecie. Z badań wynika, że w obu rodzajach innowacyjności (procesowej i produktowej) zdecydowanie najczęściej istniały już one wcześniej w kraju (w ponad 80% przypadków) oraz za granicą (ponad 90% przypadków). Można zatem stwierdzić, że firmy wdrażały innowacyjność znaną na świecie i nieco rzadziej w kraju. Zasadne wydaje się zatem wywnioskowanie, że jeśli małe i średnie przedsiębiorstwa wdrażają innowacje w firmie, to są to imitacje rozwiązań technologicznych, które już istniały jakiś czas w kraju lub/i za granicą (por. tabelę 1).

Tabela 1. Rodzaj innowacyjności wdrożonej przez MŚP w ramach finansowania inwestycji z funduszy strukturalnych a zakres ich stosowania

Innowacyjność	Ogółem [liczby absolutne]	Czy istniała w skali kraju		Czy istniała w skali świata	
		tak	nie	tak	nie
		w procentach w <i>i</i> -tym wierszu			
Procesowa	76	86,8	13,2	94,7	5,2
Produktowa	79	81,0	18,9	93,6	6,3

Uwaga! Udziały nie sumują się do 100%, a liczebność ogólna firm do 110, ponieważ firmy mogły wprowadzić zarówno innowacyjność procesową, jak i produktową.

Źródło: opracowanie własne na podstawie kwestionariuszy ankietowych „Wpływ funduszy strukturalnych na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w województwie wielkopolskim”.

W kontekście wcześniejszych rozważań na dalszym etapie badawczym zwrócono uwagę, że od jakiego czasu istniała w Polsce wdrażana technologia. Wyniki badania wskazują, że zarówno innowacje procesowe, jak i produktowe najczęściej istniały w Polsce już ponad 3 lata. Dotyczyło to 47,4% technologii procesowych i 43,0% produktowych. Tyle samo odsetek wdrożonych technologii (32,9%) istniało od roku do trzech lat. Ponadto 19,7% wdrożonych innowacji procesowych funkcjonowało zaledwie od roku, a produktowych – 24,1%. Można zatem wnioskować, że innowacyjne technologie wdrażane w większości niewielkich podmiotów w Polsce były starsze niż rok. Najczęściej jednak były to rozwiązania technologiczne, produktowe i procesowe starsze niż 3 lata (por. tabelę 2). Przyczyny takiego stanu rzeczy mogą mieć swoje źródło np. w kosztach badań nad własnymi rozwiązaniami w dziedzinie najnowszych innowacyjnych technologii lub słabej współpracy niewielkich podmiotów z jednostkami badawczo-rozwojowymi. Pogłębioną analizę tego zagadnienia zaprezentowano w dalszej części opracowania (por. tabelę 3).

Tabela 2. Rodzaj innowacyjności wdrożonej przez MŚP w ramach finansowania inwestycji z funduszy strukturalnych a czas ich stosowania

Innowacyjność	Ogółem [liczby absolutne]	Czas stosowania technologii		
		0–rok	rok–3 lata	3–5 lat
		w procentach w <i>i</i> -tym wierszu		
Procesowa	76	19,7	32,9	47,4
Produktowa	79	24,1	32,9	43,0

Uwaga: Ogólna liczebność firm nie sumuje się do 110, ponieważ firmy mogły wprowadzić zarówno innowacyjność procesową, jak i produktową.

Źródło: opracowanie własne na podstawie kwestionariuszy ankietowych „Wpływ funduszy strukturalnych na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w województwie wielkopolskim”.

Interesujące wydaje się rozpoznanie rodzaju wdrożonej innowacyjności w zależności od przedmiotu inwestycji współfinansowanych z funduszy europejskich. Bez względu na typ inwestycji ponad 60% firm wprowadziło zarówno innowacyjność procesową, jak i produktową. Ta pierwsza była jednak najbardziej typowa dla firm dokonujących zakupu budynku (87,5% z nich). W tych samych przedsiębiorstwach zauważono najwyższy odsetek (100,0%) firm wdrażających innowacyjność produktową. Z kolei innowacyjność organizacyjna była najbardziej charakterystyczna dla firm dokonujących zakupu wartości niematerialnych lub prawnych. Można wnioskować, że w związku z zakupem budynku najczęściej dokonywane były również inwestycje w innowacyjne i wysoko zaawansowane maszyny i urządzenia. Można zatem przypuszczać, że działania innowacyjne wielkopolskich niewielkich podmiotów były determinowane inwestycjami, które wiążą ze sobą zakup nieruchomości oraz jej wyposażenie w maszyny i urządzenia. Z analizy wynika również duża rola zakupu wartości niematerialnych i prawnych w procesie inwestycyjnym.

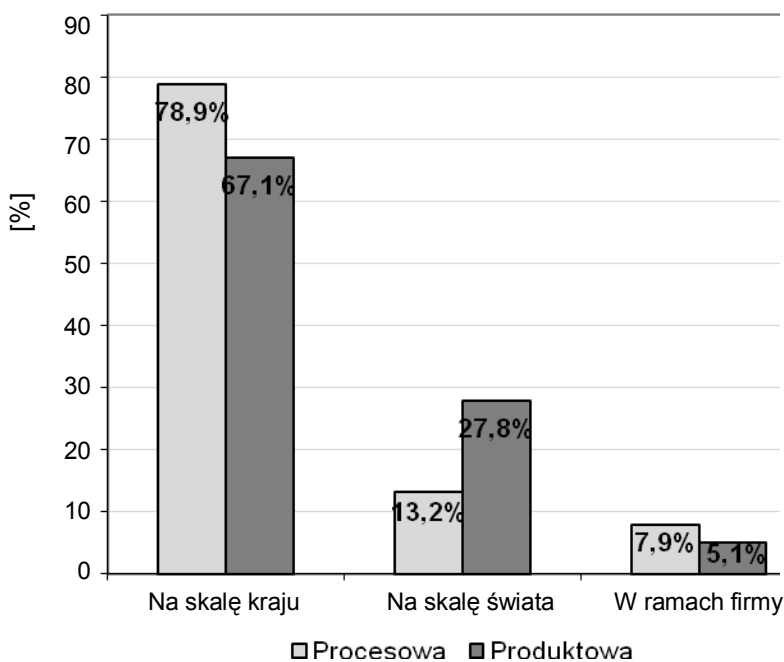
Tabela 3. Rodzaj innowacyjności wdrożonej przez MŚP w ramach finansowania inwestycji z funduszy strukturalnych a przedmiot inwestycji

Rodzaj inwestycji	Ogółem [liczby absolutne]	Wdrożona innowacyjność				
		procesowa	produktowa	organizacyjna	marketingowa	żadna
		w procentach w <i>i</i> -tym wierszu				
Ogółem	110	69,1	71,8	20,0	4,5	5,5
Zakup budynku	86	87,5	100,0	25,0	12,5	0,0
Zakup maszyn i urządzeń	35	69,2	73,1	20,2	3,8	5,8
Zakup wartości niematerialnych	35	78,9	63,2	36,8	10,5	5,3
Komputeryzacja firmy	35	87,0	69,6	26,1	13,0	0,0
Inne	35	60,0	40,0	30,0	10,0	20,0
Zakup budynku	51	87,5	100,0	25,0	12,5	0,0

Uwaga: Udziały nie sumują się do 100%, a liczebność ogólna firm do 110, ponieważ firmy mogły wprowadzić różne rodzaje innowacyjności oraz kilka rodzajów inwestycji jednocześnie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie kwestionariuszy ankietowych „Wpływ funduszy strukturalnych na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w województwie wielkopolskim”.

Interesujące poznawczo wydaje się zidentyfikowanie zasięgu wprowadzonych innowacyjności – procesowej i produktowej – będących konsekwencją zrealizowania inwestycji współfinansowanej z funduszy strukturalnych. Z wypowiedzi respondentów wynika, że innowacyjność procesowa częściej (w przypadku 78,9% firm) niż produktowa (67,1%) była wprowadzona na skalę kraju. Odwrotnie było z innowacyjnością na skalę świata. Tym razem częściej innowacyjność produktowa była wprowadzana na skalę międzynarodową (27,8% i 13,2% dla innowacyjności procesowej). Odsetek firm wdrażających innowacyjność procesową i produktową na skalę przedsiębiorstwa był natomiast podobny i wynosił 7,9 (innowacyjność procesowa) oraz 5,1 (produktowa). Dla rozwoju polskiego sektora małych i średnich przedsiębiorstw niezwykle ważne jest rozpoczęcie i poszerzenie współpracy z jednostkami badawczo-rozwojowymi. Fundusze strukturalne dostępne niewielkim podmiotom w programowaniu 2004–2006 dawały im szansę na taką współpracę. Dzięki poszczególnym działaniom Sektorowego Programu Operacyjnego Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw firmy miały możliwość sfinansowania inwestycji z udziałem środków UE. Aplikacje zgłaszane przez potencjalnych beneficjentów były dodatkowo punktowane wówczas, gdy firmy deklarowały działania w obszarze B + R. W tabeli 4 ukazano wyniki badań dotyczących współpracy wielkopolskich małych i średnich przedsiębiorstw z instytucjami B + R po uzyskaniu przez nie refundacji unijnej ze względu na profil działalności (Czternasty i Mikołajczak 2010, s. 204–206).

Rys. 1. Innowacyjne działania MŚP w ramach finansowania inwestycji z funduszy strukturalnych a rodzaj i zasięg innowacyjności

Źródło: opracowanie własne na podstawie kwestionariuszy ankietowych „Wpływ funduszy strukturalnych na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w województwie wielkopolskim”.

Analizując wpływ otrzymanej refundacji z funduszy strukturalnych na współpracę małych i średnich przedsiębiorstw z jednostkami badawczo-rozwojowymi lub tworzenie własnych laboratoriów naukowych, uwzględniono profil działalności badanych firm. Okazało się,

że tylko 14 firm, tj. 12,7%, było zlokalizowanych w parku przemysłowym; w 12 firmach (10,9%) przedsiębiorca był twórcą technologii będącej przedmiotem inwestycji, a najwięcej firm, bo 23 przedsiębiorstwa (20,9%), realizowało projekt, który dotyczył wdrożenia technologii opracowanej na zamówienie wnioskodawcy, i tylko 3 firmy (2,7%) tworzyły technologie w swoim laboratorium B + R. Ponadto 6 przedsiębiorstw (5,5%) zakładało w swoim projekcie utworzenie laboratorium B + R. Bez względu na formę współpracy z jednostkami B + R największy odsetek stanowiły firmy, które oprócz produkcji prowadziły również inne formy aktywności.

Tabela 4. Wpływ funduszy strukturalnych na działania MŚP w obszarze B + R w latach 2004–2007

Wyszczególnienie	Ogółem	Zlokalizowana w parku przemysłowym		Przedsiębiorca jest twórcą technologii		Projekt dotyczył wdrożenia technologii		Elementem projektu było stworzenie w swoim laboratorium		Projekt zakładał utworzenie laboratorium	
		nie	tak	nie	tak	nie	tak	nie	tak	nie	tak
w liczbach bezwzględnych											
Ogółem	110	96	14	98	12	87	23	107	3	104	6
Produkcja i inne	44	36	8	37	7	35	9	43	1	42	2
Tylko produkcja	42	37	5	38	4	32	10	40	2	40	2
Handel i usługi	24	23	1	23	1	20	4	24	–	22	2
w procentach w <i>i</i> -tym wierszu											
Ogółem	100,0	87,3	12,7	89,1	10,9	79,1	20,9	97,3	2,7	94,5	5,5
Produkcja i inne	100,0	81,8	18,2	84,1	15,9	79,5	20,5	97,7	2,3	95,5	4,5
Tylko produkcja	100,0	88,1	11,9	90,5	9,5	76,2	23,8	95,2	4,8	95,2	4,8
Handel i usługi	100,0	95,8	4,2	95,8	4,2	83,3	16,7	100,0	–	91,7	8,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie kwestionariuszy ankietowych „Wpływ funduszy strukturalnych na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w województwie wielkopolskim”.

Można zatem wnioskować, że pomimo możliwości korzystania przez niewielkie podmioty z dofinansowania unijnego, miało to niewielki wpływ na współpracę tego sektora z jednostkami badawczo-rozwojowymi. Większość firm nie nawiązała takiej kooperacji, nie była również zainteresowana utworzeniem laboratoriów we własnej strukturze. Refundacja nie była dla większości niewielkich przedsiębiorstw wystarczającą motywacją do tworzenia własnych technologii lub na zamówienie. Świadczy to o niskiej świadomości sektora MŚP korzyści i wagi takiego kierunku rozwoju firmy (Czternasty i Mikołajczak 2010, s. 206).

Interesująco poznawczo wydaje się rozpoznanie wpływu rodzaju wdrażanej innowacyjności na poprawę konkurencyjności niewielkich podmiotów realizujących inwestycje współfinansowane z funduszy UE. Zauważono, że firma, która nie wprowadziła jakiegokolwiek innowacyjności, nie poprawiła swojej konkurencyjności na rynku międzynarodowym. Można zatem wywnioskować, że skuteczne konkurowanie na rynkach zagranicznych przez małe i średnie przedsiębiorstwa może być bardzo trudne bez podjęcia jakichkolwiek działań o charakterze innowacyjnym. Najwięcej badanych podmiotów, które wdrożyły innowacyj-

ność procesową, osiągnęło wzrost konkurencyjności na skalę lokalną (98,7%). Więcej informacji na ten temat przedstawiono w tabeli 5.

Tabela 5. Wpływ rodzaju innowacyjności na poprawę konkurencyjności w ujęciu przestrzennym

Wdrożona innowacyjność	Ogółem [liczby absolutne]	Poprawa konkurencyjności			
		lokalnej	regionalnej	krajowej	międzynarodowej
		w procentach w <i>i</i> -tym wierszu			
Ogółem	110	96,4	90,0	80,9	37,3
Procesowa	76	98,7	93,4	85,5	44,7
Produktowa	79	96,2	92,4	87,3	39,2
Organizacyjna	22	100,0	95,5	90,9	45,5
Marketingowa	5	100,0	100,0	80,0	20,0
Żadna	6	100,0	50,0	33,3	0,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie kwestionariuszy ankietowych „Wpływ funduszy strukturalnych na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w województwie wielkopolskim”.

PODSUMOWANIE

Reformy gospodarcze w Polsce zastały ekonomikę kraju w stanie niskiej konkurencyjności; jej wzrost może nastąpić, jak wykazano w artykule, dzięki odpowiedniemu poziomowi procesów innowacyjnych. Odnosząc tę uwagę do sektora MŚP i dostrzegając jego znaczenie w życiu gospodarczym kraju, zwrócono uwagę na rosnącą konkurencję na rynku niewielkich firm – na skalę lokalną, regionalną, krajową i międzynarodową – i wynikającą stąd rolę innowacji w generowaniu przewagi konkurencyjnej. Działania o charakterze innowacyjnym realizowane przez MŚP są bezpośrednio skorelowane z polityką Unii Europejskiej wobec sektora niewielkich firm, której wyrazem są fundusze strukturalne skierowane m.in. na wzrost ich innowacyjności poprzez wzmocnienie instytucji otoczenia biznesu oraz samych przedsiębiorstw.

Na podstawie analizy empirycznej, będącej rezultatem badań ankietowych wśród niewielkich firm województwa wielkopolskiego, stwierdzono, że małe i średnie przedsiębiorstwa wdrażające innowacje w dużym zakresie korzystają z imitacji rozwiązań technologicznych, produktowych i procesowych liczących ponad 3 lata. Podkreślono, że działania innowacyjne wielkopolskich firm finansowane z funduszy strukturalnych wiążą się głównie z zakupem nieruchomości (budynku) oraz wyposażeniem jej w maszyny i urządzenia. Analiza dowiodła również istotną pozycję zakupu wartości niematerialnych i prawnych w procesie inwestycyjnym, ukierunkowanym na wzrost konkurencyjności. Stwierdzono zarazem niewielką współpracę MŚP z jednostkami badawczo-rozwojowymi, pomimo dużych możliwości korzystania przez niewielkie podmioty z dofinansowania unijnego. Również refundacja ze środków UE nie była wystarczającą motywacją do tworzenia własnych lub korzystania z zamówionych technologii. Pomimo, niestety, ograniczanego zaangażowania w procesy innowacyjne wiele badanych firm zdaje sobie sprawę z faktu, że skuteczne konkurowanie, nie tylko na rynku międzynarodowym, lecz także krajowym, a nawet lokalnym, może okazać się bardzo trudne bez podjęcia jakichkolwiek działań o charakterze innowacyjnym.

PIŚMIENNICTWO

- Adamkiewicz-Drwiłło H.G.** 2002. Uwarunkowania konkurencyjności przedsiębiorstwa. Warszawa, Wyd. Nauk. PWN, 131–143.
- Czternasty W., Mikołajczak M.** 2010. Oddziaływanie funduszy Unii Europejskiej na rozwój MŚP w środowisku wiejskim oraz miastach wielkopolski, w: *Agroekonomia w warunkach rynkowych. Problemy i wyzwania*. Red. B.A. Grzelak, A. Sapa. Poznań, Wyd. UE w Poznaniu, 204–206.
- Gorynia M.** 2002. Luka konkurencyjna na poziomie przedsiębiorstwa a przystąpienie Polski do Unii Europejskiej. Poznań, Wyd. AE w Poznaniu, 60–62.
- Love J., Roper S.** 1999. The determinants of innovation: R & D, Technology Transfer and Networking Effects. *Review of Industrial Organization*, 43–45.
- Plawgo B.** 1999. Funkcja innowacyjna małych i średnich przedsiębiorstw, w: *Innowacje techniczne i zmiany strukturalne w procesie transformacji polskiej gospodarki*. T. II. Red. A.H. Jasiński, M. Mruk. Wyd. Uniwersytetu w Białymstoku, 57–59.
- Program Operacyjny Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw**, www.fundusze-ue.menis.gov.pl, dostęp 3.10.2011 r.
- Sektorowy Program Operacyjny Wzrost Konkurencyjności Gospodarki. Lata 2004–2006.** 2003. Warszawa, Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, 22, www.konkurencyjnosc.gov.pl, dostęp 3.10.2011 r.
- Skowronek-Mielczarek A.** 2002. Źródła zewnętrznego finansowania małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce. Warszawa, Wyd. SGH, 16.
- Sokół B.** 2007. Aktywność innowacyjna małych i średnich przedsiębiorstw jako czynnik ich konkurencyjności, w: *Innowacje i jakość jako czynniki konkurencyjności przedsiębiorstwa*. Red. A. Strychalska-Rudzewicz. Olsztyn, Wyd. Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego 141.

